

آثار و جایگاه توحید در سبک زندگی اسلامی از منظر رهبری

سیده معصومه غمیلوی^۱

چکیده

سبک زندگی به معنای شیوهی زندگی خاص فرد، گروه یا جامعه بوده و نمایانگر باورها و گرایش‌ها و ارزش‌های آن‌ها است. سبک زندگی توحیدی و ایمان به مکتب توحید و اسلام ناب، یک تمدن بزرگ، عمیق و ریشه‌دار خواهد ساخت و فکر و فرهنگ خودش را در دنیا گسترش خواهد داد. بنا بر نظر رهبری، روح توحید و مفهوم باطنی آن می‌خواهد نفی عبودیت و اطاعت از غیر خدا می‌کند و هر آنچه که مقرب خداوند متعال است را به جمیع شئونات زندگی رنگ می‌بخشد. برای تحقق دولت و جامعه‌ی اسلامی و نیز تمدن نوین اسلامی دستیابی به سبک زندگی توحیدی یک ضرورت اساسی است. در مقاله‌ی پیش رو که با رویکرد توصیفی - تحلیلی و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای به جایگاه توحید در سبک زندگی اسلامی پرداخته و نظر رهبری را مورد تبیین قرار داده است. در ابتدا به آثار اخلاق فردی در سبک زندگی توحیدی و سپس به آثار اخلاق اجتماعی در سبک زندگی توحیدی پرداخته‌ایم؛ و در پایان به تفسیر رهبری در این باره اشاره شده است.

کلیدواژه

توحید - رهبری - سبک زندگی اسلامی.

^۱ سطح ۲. حوزة علمیه الغدير - خواهران. Ya.mahdia^{۸۰}@gmail.com

مقدمه

لزوم توجه به سبک زندگی، از لحاظ معنوی، رسیدن به رستگاری، فلاح و نجات است و از لحاظ مادی، زندگی راحت، برخوردار از امنیت روانی و اخلاقی نیز می‌توان گفت. هر هدفی که ما برای زندگی معین می‌کنیم، به طور طبیعی متناسب با خود، یک سبک زندگی به ما پیشنهاد می‌شود. سبک زندگی توحیدی هدف اصلی نظام اسلامی است.

توحید یعنی باور به یکتایی خدا و نفی هرگونه شرک در اندیشه و عمل، صرفاً یک اعتقاد فردی نیست، بلکه راهنمایی عملی برای زیستن در همه عرصه‌های زندگی است. با توجه به ضرورت مباحث سبک زندگی در سیر الهی از سویی و مطرح شدن شیوه‌های مختلف سبک زندگی توسط مکاتب و دانشمندان مختلف از سویی دیگر واجب و لازم به نظر می‌رسید که به جایگاه توحید در سبک زندگی اسلامی از منظر رهبری پرداخته شود. در منظومه‌ی فکری رهبر معظم انقلاب اسلامی، مسئله‌ی سبک زندگی و ترسیم ابعاد آن اهمیت فوق‌العاده‌ای دارد. آنچه رویکرد ایشان را از سایر رویکردها ممتاز می‌سازد؛ نگاه تمدنی ایشان به این مقوله است. مقاله‌ای که پیرامون این موضوع ارائه شده است، مقاله‌ی «سبک زندگی اسلامی در اندیشه‌ی مقام معظم رهبری» است که توسط آقای ابوالفضل احمدی و آقای ابوالفضل ذوالفقاری که در سال ۱۳۹۷ پژوهش شده است؛ ولی در مقاله‌ی اینجانب بیشتر تأکید بر روی مسئله‌ی توحید در سبک زندگی اسلامی پرداخته‌ایم.

۱- مفهوم‌شناسی واژگان

برای پرداختن به این مقاله باید واژگان زیر بررسی شود:

۱-۱ توحید

توحید، از ریشه «وحد»، به معنای «یکی گفتن» است.^۱ کلمه وحد — که واژه‌های واحد، وحید، وَحْد (وَحْدَه، وَحْدَك، وَحْدِي)، وحدانیت، وحدانی و أحد (همزه جانشین واو) از آن اشتقاق یافته — دلالت بر یکی بودن دارد و کاربرد این کلمات برای خدا نیز ناظر به همین معناست.^۲

۱-۲ رهبری

رهبری. [رَب] (حاصص مرکب) رهبری. دلالت و هدایت و راهنمایی و ارشاد. (ناظم الاطباء).^۴ در این پژوهش منظور از رهبری، مقام معظم رهبری است. دارنده بالاترین مقام در جمهوری اسلامی ایران، رهبر.^۵

۱-۳ سبک زندگی اسلامی

سبک زندگی درست و عقلانی بر اساس الگوهای دین اسلام، در قرآن و سنت طراحی شده است؛ به این معنا که هدف زندگی اعتلای ارزش‌های والای آدمی و رسیدن به خداوند است.^۶

۲- آثار اخلاق فردی در سبک زندگی توحیدی از منظر رهبری

توحید غیر از آن که یک بینش فلسفی است یک شناخت عملزا و زندگی‌ساز نیز هست، یعنی عقیدتی است که بنای زندگی اجتماعی و فردی انسان‌ها باید بر پایه آن نهاده شود.^۷ در ادامه به چند مورد از این آثار اشاره خواهیم کرد.

^۱ بیهقی، تاج المصادر، ج ۲، ص ۵۹۲.

^۲ ابن فارس، معجم مقاییس اللغة.

^۳ ابن منظور، لسان العرب، ج ۳، ص ۴۵۰.

^۴ دهخدا، لغت‌نامه دهخدا.

^۵ عمید، فرهنگ فارسی عمید.

^۶ سید فاطمی، تغییر؛ اولویت اول سبک زندگی زمینه‌ساز ظهور.

۲-۱ ایمان و تقوا الهی

انسان، به سرشت و طبیعت خود، مشتاق و نیازمند نیایش و خشوع در برابر خداوند است که آفریننده همه نیکی‌ها و زیبایی‌ها است.^۱ در اسلام، ایمان در پیشرفت امور معیشتی خانواده و به تبع آن در جامعه نقش بسزایی دارد. از آیات قرآن می‌توان استنباط کرد که ایمان و تقوا تأثیر مستقیمی در زندگی مادی از جمله وفور نعمت دارد. همان‌طور که آیه ۲ و ۳ سوره طلاق آن را بیان می‌کند: «و هر کس خداترس و پرهیزکار شود خدا راه بیرون شدن را بر او می‌گشاید و از جایی که گمان نبرد به او روزی عطا کند و هر که بر خدا توکل کند خدا او را کفایت خواهد کرد.»^۲ بنا به فرمایش این آیه مبارکه ایمان و تقوا، نه شما سرچشمه برکات معنوی؛ بلکه سبب فزونی نعمت مادی نیز می‌شود. نزول باران، رویش گیاهان، اجابت دعاها، حل مشکلات زندگی و معیشتی و اصولاً همه برکات آسمان و زمین؛ نتیجه آن دو است.^۳

علاج دنیاپرستی را هم امیرالمؤمنین در خطبه متقین بیان فرموده است: «خداوند در باطنشان بزرگ، و غیر او در دیدگانشان کوچک است.»^۴ علاج دل‌بستن و مجذوب شدن به دنیا این است که انسان تقوا پیشه کند که از خواص تقوا یکی همین است که «خداوند در باطنشان بزرگ»^۵؛ خدا در دل انسان و در جان انسان آن‌چنان جایگاهی پیدا می‌کند که همه چیز در نظر او کوچک می‌شود این مقامات دنیوی این اموال ین زیبایی‌ها این جلوه‌های زندگی مادی ین لذت‌های گوناگون در نظر انسان حقیر می‌شود و بر اثر عظمت یاد الهی در دل انسان اهمیت پیدا نمی‌کند از خصوصیات تقوا همین است.^۶

^۱ آیت‌الله خامنه‌ای، طرح کلی اندیشه اسلامی در قرآن، ص ۱۸۹.

^۲ صابری، خلوت انس، ص ۵.

^۳ طلاق: ۲-۳.

^۴ شیروانیان، معیشت خانواده اسلامی، ص ۲۵.

^۵ نهج‌البلاغه، خطبه ۱۹۳.

^۶ همان.

^۷ کریمی، معیشت مؤمنانه، ص ۹.

۲-۲ مسئولیت‌پذیری و ادای تکالیف شرعی و اجتماعی

خدائی که اسلام معرفی می‌کند محیط بر هر چیز، دانا و بینا به همه کار است، برای مردم وظایفی تعیین کرده از آن‌ها انجام دادن وظیفه و مسئولیت می‌خواهد و در برابر آن پاداش می‌دهد و بر این محاسبه و مراقبت و جزاء، قدرت دارد و عده او تخلف‌بردار نیست. بدین ترتیب، خداشناس با یک منبع عظیم بینش و توانایی و احاطه ارتباط دارد و خود را موظف و مسئول می‌شناسد و در انجام دادن خود کوشاست. بدین ترتیب، ایمان به خدا ضامن اجرائی نیرومند در روح شخص مؤمن به وجود می‌آورد که به دنبال آن به خوبی‌ها توجه کرده به آن می‌گراید و از بدی‌ها پرهیز می‌کند.^۱ آن کسی که معتقد است ایمان به خدا و ایمان به رسالت تعهدی می‌آورد، آن تعهد این است که همگان، باید بندهی خدا بشوند و من تا آنجا که می‌توانم همه را باید بندهی خدا بسازم. ایمان به پیغمبر و شهادت به اینکه من مقرر به رسالت پیامبرم، این تعهد را می‌آورد که دنبال پیامبر و در راه او حرکت بکنم. اگر من به این معنا مقرر و معترفم، اگر این تعهد را قبول دارم، دیگر معنا ندارد که آن وقتی که مواجه می‌شوم با یک پدیده‌ی کوچک که برخلاف مشی پیامبری است، برخلاف راه پیامبر خداست، در مقابل آن رگ‌های گردنم را آن‌چنان پر کنم، مشت‌هایم را آن‌چنان گره کنم، واقعا نمایش یک مسلمان، اما وقتی با یک پدیده‌ی بزرگ‌تر، ولی پردردس‌تر که باز در خلاف مسیر و جهت نبوت و رسالت است، رو به رو شدم، مسئولیتم را فراموش کنم.^۲

۳-۲ عبودیت و التزام به عبادت

اعتقاد به خدای بزرگ، خدای آفریدگار که اساس آفرینش از او است و خدای برتر که مافوق همه است ر بسیاری از ادیان و مکتب‌های فلسفی و عرفانی دیده می‌شود. در این ادیان و این مکتب‌ها همراه با اعتقاد به وجود خدای آفریدگار، غالباً این اعتقاد نیز وجود دارد که هیچ موجود دیگر در

^۱ برقی، باهنر، غفوری؛ خداشناسی، ص ۱۰۱.

^۲ آیت‌الله خامنه‌ای، طرح کلی اندیشه‌ی اسلامی در قرآن، ص ۹۲.

۴_ جایگاه سبک زندگی توحیدی از منظر رهبری

از منظر رهبر معظم انقلاب اسلامی، توحید تنها یک باور اعتقادی نیست؛ بلکه محور تصمیم‌گیری‌ها، رفتارها و جهت‌دهی به همه ابعاد زندگی فردی و اجتماعی است. ایشان توحید را به معنای عبودیت تمام عیار به خداوند و نفی هر گونه شرک در عرصه‌های مختلف حیات می‌دانند؛ نگاهی که سبک زندگی اسلامی را به سمت تحقق عدالت، کرامت انسانی، خدمت به مردم و رضایت الهی سوق می‌دهد. در ادامه به پاره‌ای از اهم مواضع و بیانات رهبر درباره‌ی سبک زندگی می‌پردازیم.

۴-۱ سبک زندگی توحیدی هدف اصلی نظام اسلامی

می‌فرمایند: «در نظام اسلامی، حکمرانی، بشری و هدف‌ها الهی است. هدف‌ها، عدالت و کرامت انسان و آبادی زمین و پربار کردن زمان، و در نهایت، زندگی توحیدی و عروج آدمی به مرتبت قرب خدا است.»^۱ در بیانی دیگر فرموده‌اند «هدف انقلاب اسلامی را اگر بخواهیم به طور خلاصه عرض بکنیم، عبارت است از محقق کردن «توحید». در زندگی مردم در کشور «توحید» در جنبه معرفتی و مفهومی، یک امری است که به حسب مراتب فهم و معرفت افراد، قابل گسترش است؛ این مفهوم باید در زندگی جامعه محقق بشود؛ [یعنی] توحید تحقق پیدا کند در جامعه؛ چون توحید همه دین است.»^۲

۴-۲ توجه به بعد مادی و معنوی، فردی و اجتماعی سبک زندگی توحیدی

ایشان در بعد فردی و معنوی سبک زندگی به چهار عنصر اساسی که مایه معنابخشی به زندگی توحیدی و قوام و دوام آن است. و همچنین رهبر معظم انقلاب اسلامی بر اساس نظریه زیست

^۱ رهبر حکیم انقلاب، ۳۱ اردیبهشت ماه ۱۴۰۳.

^۲ رهبر حکیم انقلاب، ۱۷ آبان ماه ۱۴۰۳.

اسلامی در بعد مادی و اجتماعی سبک زندگی به مؤلفه‌هایی همچون عدالت، همبستگی مؤمنانه و مرزبندی آشکار با دشمن و پیوند عاطفی امام و امت اشاره کرده است.

۴-۳ هشدار نسبت به مخاطرات تهدیدکننده سبک زندگی توحیدی

سبک زندگی توحیدی در معرض تهدیداتی قرار دارد که دشمنان می‌کوشند با نفوذ فرهنگی و ایجاد ترس آن را متزلزل کنند. این تهدیدها گاه با تغییر ارزش‌ها و گاه با بزرگنمایی قدرت دشمن دنبال می‌شود تا جامعه را از مسیر مقاومت دور سازند. از این‌رو همه مردم و مسئولان باید هوشیار باشند و با حفظ هویت دینی، راه نفوذ و اثرگذاری دشمن را مسدود کنند.

۴-۳-۱ نفوذ فرهنگی

رهبر معظم انقلاب اسلامی با الهام از سلحشوری‌های دوران دفاع مقدس که منجر به ناکام‌سازی دشمنان در جنگ تحمیلی شد با هشدار نسبت به تهدیدهای نرم‌افزاری و نفوذ فرهنگی دشمن، همگان را به نقش‌آفرینی در این جنگ تحمیلی فرهنگی و مستحکم‌ساختن سنگرهای فرهنگی برای صیانت از مؤلفه‌های سبک زندگی توحیدی فراخوانده‌اند.

« رزمندگان ما، مجاهدان ما، برای اینکه پرچم دشمن در مرزهای ما برافراشته نشود، جان خودشان را قربان کردند، فداکاری کردند؛ جوانان مبارز و مجاهد، خانواده‌های خودشان را داغدار کردند برای اینکه پرچم دشمن در مرزهای این کشور بالا نرود؛ نمی‌شود ملت ایران قبول کند که همان پرچم‌ها به وسیله افراد نفوذی، به وسیله انسان‌های فریب‌خورده، در داخل کشور برافراشته بشود! این پرچم، پرچم نفوذ فرهنگی و سبک زندگی دشمن و وسوسه‌های خصمانه دشمن، نباید در داخل کشور، در دستگاه‌های مختلف ما برافراشته بشود! باید مراقبت کرد؛ همه موظفند.»^۱

۴-۳-۲ بزرگ‌نمایی دشمن

حضرت آیت الله خامنه‌ای یکی دیگر از مخاطرات تهدیدکننده سبک زندگی توحیدی را بزرگ‌نمایی دشمن می‌داند. ایشان معتقدند بزرگ‌نمایی دشمن یکی از ترفندهای آنان برای وادار کردن نظام به

^۱ رهبر حکیم انقلاب، ۴ مهرماه ۱۴۰۳.

عقب‌نشینی در عرصه نظامی، سازش و تسلیم شدن در عرصه سیاسی و پذیرش سبک زندگی غربی در عرصه فرهنگی است. ایشان در این باره می‌فرمایند: «یکی از پایه‌های جنگ روانی دشمنان هر ملت و بیش از همه در زمان ما، ملت عزیز خود ما و ایران اسلامی ما، این است که دشمنان این ملت را بزرگ‌نمایی کنند... این حرکت جنگ روانی دشمن وقتی در عرصه نظامی وارد می‌شود، نتیجه‌اش ترس است، عقب‌نشینی است... در میدان سیاسی هم بزرگ‌نمایی دشمن موجب می‌شود انسان ... تسلیم خواسته‌های او بشود... در میدان فرهنگ ... یکی از نتایج آن بزرگ‌نمایی این است که فرهنگ او را، رسومات او را، آداب زندگی او را، سبک زندگی او را قبول می‌کنیم، می‌پذیریم.»^۱

۴-۴ لزوم فکوروری و نظریه‌پردازی و برنامه‌ریزی برای تحقق سبک زندگی اسلامی

ایشان اصحاب فکر و اندیشه مخصوصاً دانشجویان دغدغه‌مند را دعوت کرده و می‌کنند تا نسبت به مسائل اساسی و مهمی همچون سبک زندگی فکر کنند و برای تحقق آنها برنامه‌ریزی نمایند. «اخلاق، دین‌داری، تعاون، سبک زندگی اسلامی، ایثار، مجاهدت و امثال اینها؛ برای اینها هم بایستی هم فکر و نظریه فراهم کرد، هم برنامه. البته نه اینکه تا حالا از این کارها نشده؛ خیلی شده، اما همه فکرها و نظریه‌ها و برنامه‌ها نوبه‌نو و روزبه‌روز باید جلو برود و این احتیاج دارد به کار مداوم شما.»^۲

نتیجه‌گیری

آنچه را که می‌توان از این تحقیق دریافت این است که سبک زندگی اسلامی که بر اساس آموزه‌های قرآن و سنت پیامبر اسلام ﷺ شکل گرفته است می‌تواند به عنوان یک الگو در نظر گرفته شود که تأثیرات عمیقی بر روی نگرش‌ها، رفتارها و فرهنگ‌پذیری افراد در جامعه دارد. یکی از جنبه‌های کلیدی سبک زندگی اسلامی جایگاه توحید است که این اصل نه تنها در رفتار فردی

^۱ رهبر حکیم انقلاب، ۲۴ مردادماه ۱۴۰۳.

^۲ رهبر حکیم انقلاب، ۱۹ فروردین‌ماه ۱۴۰۳.

بلکه در کلیه تعاملات اجتماعی نمود پیدا می‌کند؛ لذا باید یک اهل ایمان واقعی متوجهی تمام کارهای خود تحت شعاع توحید عمل بکند.

ارزش اخلاقی برای همه صفات اکتسابی و رفتارهای اختیاری انسان در عرصه‌های گوناگون بینشی، گرایشی و رفتاری؛ توحید است. با توحید، عبادت به سطح زندگی روزمره می‌رسد، اخلاق به میدان عمل گامی عملی می‌زند و عدالت و خدمت به مردم به روشی فراگیر تبدیل می‌شود.

در پایان از منظر آیت‌الله خامنه‌ای، جایگاه توحید در سبک زندگی اسلامی باعث راهنمایی برای تصمیم‌ها، رفتارها و رابطه‌ها است که تمام ابعاد فردی و جمعی را در برمی‌گیرد. این نگرش، راهگشای عدالت، اخلاص و پاسخگویی است و زندگانی را به محلی برای عمل به وظیفه‌ها و خدمت به جامعه تبدیل می‌کند.

فهرست منابع

- (۱) ملکی، علی، قرآن کریم.
- (۲) نهج‌البلاغه.
- (۳) ادیبی، سید فاطمه؛ مهرابی، فاطمه؛ صادقی، صدف؛ حیات طیبیه، کرج: موسسه‌ی فرهنگی هنری کاربردی خیبر، چاپ اول، تیر ۱۳۹۲ ه. ش.
- (۴) ایزدی، مصطفی؛ مسکوب، قاسم؛ دیدگاه توحیدی، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، چاپ اول، بی‌تا.
- (۵) برقی، سید رضا؛ باهنر، محمدجواد؛ غفوری، علی؛ خداشناسی، تهران: نشر فرهنگ اسلامی، تابستان ۱۳۵۲ ه. ش.
- (۶) پاینده، ابوالقاسم، نهج‌الفصاحه، قم: حلم، ۱۳۸۴ ه. ش.
- (۷) خامنه‌ای، علی، روح توحید، تهران: انتشارات پژوهشکده‌ی باقرالعلوم (ع)، چاپ اول، زمستان ۱۴۰۰ ه. ش.
- (۸) _____، طرح کلی اندیشه‌ی اسلامی در قرآن، مشهد مقدس: انتشارات موسسه‌ی ایمان جهادی، چاپ بیست و سوم، آبان ۱۳۹۸ ه. ش.
- (۹) دهخدا، علی‌اکبر، لغت‌نامه دهخدا، بی‌جا، بی‌نا، بی‌تا.

- ۱۰) صابری، مجتبی، خلوت اُنس، تهران: انتشارات انقلاب اسلامی، چاپ اول، بهار ۱۳۹۹ ه. ش.
- ۱۱) شیروانیان، مائده، معیشت خانواده‌ی اسلامی، قم: نشر هاجر، چاپ اول، ۱۴۰۱ ه. ش.
- ۱۲) عمید، حسن، فرهنگ فارسی عمید، بی‌جا، بی‌نا، بی‌تا.
- ۱۳) کریمی، ابوالقاسم، معیشت مومنان، تهران: انتشارات انقلاب اسلامی، چاپ سوم، بهار ۱۳۹۷ ه. ش.
- ۱۴) ابن فارس، احمد، معجم مقاییس اللغة، محقق: عبد السلام محمد هارون، بی‌جا: دار الفکر، ۱۹۷۹ م.
- ۱۵) ابن منظور، جمال الدین، لسان العرب، جلد سوم، لبنان-بیروت: دار صادر، چاپ سوم، ۱۴۱۴ ه. ق.
- ۱۶) بیهقی، احمد بن علی، تاج المصادر، جلد دوم، پدیدآورنده: هادی عالم زاده، تهران: بی‌نا، ۱۳۶۶-۱۳۷۵ ه. ش.
- ۱۷) سید فاطمی، سیده زهره، «تغییر؛ اولویت اول سبک زندگی زمینه‌ساز ظهور»، پژوهشکده‌ی باقرالعلوم (ع)، آذر ۱۳۹۵ ه. ش.